

D·N

12/1 1948

Vetenskaps- männens ekonomi

Sedan två år har under fältropet "kulturell upprustning" en förbättring av vetenskapens villkor diskuterats och även i viss utsträckning genomförts. Anslag till material och byggnader har beviljats, åtskilliga nya professorer och andra vetenskapliga lärarbefattningar har inrättats. Men hittills har litet eller intet gjorts i fråga om de viktigaste posternas ekonomiska ställning. Risken för att en mera varaktig stagnation här skall uppstå är betydande. Ty medan man under de senaste åren talat och handlat i känslan av att det fanns gott om pengar, har sparsamhetssynpunkten nu av kända skäl blivit dominerande. Det finns emellertid intet rimligt i en politik som ökar antalet lärostolar, men samtidigt låter real-lönerna sjunka, till nackdel för professorernas besättande och för professorernas möjlighet att effektivt ägna sig åt forskning och undervisning.

Först och främst bör understrykas att — såsom jur. kand. H. Schött utvecklat i Svenska Dagbladet den 3 januari — universitetsmännen med undantag för docenterna har samma grundlön som för 22 år sedan och att de i mindre grad än andra befattningshavare kompenseras för den fördyring som under denna tid inträtt. Visserligen har några provisoriska lönetillägg beslutats, senast vid 1947 års riksdag, men de har varit jämförelsevis obetydliga. För närvarande är begynnelselönen för en professor 16.000—17.000 kr., slutlönen 18.000—19.000 kr. Till jämförelse kan nämnas att en läroverksrektor kan komma upp till en inkomst av 21.000 kr. och en underläkare i Stockholm till 18.000 kr. Dessa löner ter sig visserligen på intet sätt för höga, men de pekar klart på en avsevärd höjning av professorslönerna. Även i fråga om dyrtidstillägg och pensioner är en förbättring angelägen; delvis gäller i dessa hänseenden föräldrade och påtagligt felaktiga bestämmelser. Ett gott exempel härpå lämnar professor Ernberg i vidstående inlägg.

En del särfall finns. Vid Stockholms högskolas juridiska fakultet upptas särskilda avgifter för kurser, varigenom professorerna får ett tillägg till sin lön, och vid andra juridiska fakulteter har, dock i minskad utsträckning under senare år, lärarna privat anordnat betalda

kurser och på detta sätt förbättrat sin ställning. Denna form av kompensering är likväl synnerligen olämplig. Studenterna förmås att betala för en undervisning som enligt allas mening bör vara kostnadsfri. Anordningen blir än olustigare därigenom att de studerande ofta hyst uppfattningen att kursavgiftens erläggande är ett villkor för godkänd tentamen — en uppfattning som åtminstone förr icke alltid torde ha varit ogrundad.

En väsentlig förändring är påkallad av mera principiella skäl. Genomsnittsåldern vid utnämning till professor är över fyrtio år, och de flesta som når denna ställning har ägnat så gott som hela sin kraft åt att förvärva den, i allmänhet under svåra ekonomiska förhållanden. Om icke lönen är någorlunda anständig, måste professorernas kvalitet sjunka; om och i vad mån detta redan skett undandrar sig bedömande. Om den nuvarande ordningen icke på ett genomgripande sätt revideras, får vi i varje fall flera och sämre professorer än förr, och hela den med mycken entusiasm och energi diskuterade universitetsreformen blir förfelad.

Lika viktigt är att låga löner leder till sänkning av universitetsmännens prestationer som forskare och lärare. För ett flertal vetenskapsmän är det relativt lätt att få extrainkomster; deras obligatoriska arbete är inte alltför påkostande, och deras arbetskraft är begärlig utanför läroanstalterna; läkarna kan praktisera, juristerna kan verka som advokater, humanisterna har ett stort fält som föreläsare och skribenter. Till en viss grad är detta arbete utanför universiteten endast till fördel både för professorernas egentliga uppgifter och för allmänheten. Men man når lätt den punkt då jakten efter extrainkomster blir ett allvarligt hinder för undervisningen och framför allt för forskningen. Professuren kan till och med bli betraktad som en bisak, en replipunkt, ett medel att nå prestige och därmed större inkomstmöjligheter utanför akademierna — exempel på sådana tendenser saknas inte.

Sveriges professorers förening, bildad först förra sommaren, hänvände sig i september till regeringen med begäran om en utredning i lönefrågan. Stats-, finans- och eklestistikministrarna lovade att igångsätta en sådan utredning, men sedan dess har intet avhörtts i saken. Det är av största vikt för den svenska vetenskapens ställning att utredningen snart kommer till stånd och att den snabbt framkommer med ett radikalt reformförslag.